

Hrvoje Volner
(Srednja škola *Izidor Kršnjavi*, Našice)

DEMOGRAFSKA KRETANJA ŽIDOVA U KOTARU NAŠICE U 19. I POČETKOM 20. STOLJEĆA

(Prilog za proučavanje povijesti Židova u Našicama)

UDK 314(497.5 Našice=411.16)"18"
Stručni članak
Primljeno: siječanj 2005.

Autor je u radu na temelju neobjavljene arhivske građe (Matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih „Rabinata Orahovica“) obradio demografska kretanja Židova u kotaru Našice u vrijeme tzv. modernizacijskih procesa, tj. u 19. i početkom 20. stoljeća. Iznosi podatke o njihovoj trgovačkoj i obrtničkoj djelatnosti pokazavši da se Židovi u Našicama nisu u svojim djelatnostima bitno razlikovali od ostale židovske populacije u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Židovi, Našice (kotar), demografija, 19. i rano 20. stoljeće.

UVOD

Objavljenih radova na temu Židova u Našicama gotovo da i nema, izuzev rada «Židovi u Našicama» Zvonimira Brdarića,¹ koji se temelji na iscrpnom popisu umrlih na židovskom groblju u Našicama i na sjećanjima Našičana starije životne dobi. Ovaj se rad temelji na podacima korištenim iz Brdarićeva rada, na „Zapisima Obrtničkog i radničkog društva“ pohranjenim u Muzeju grada Našica te na neobjavljenoj arhivskoj građi, tj. „Matičnim knjigama Rabinata Orahovica“², sačuvanoj u Državnom arhivu u Osijeku, te na radovima objavljenim u Našičkim zbornicima koji se samo fragmentarno dotiču teme ovoga rada. Kako je u 19. stoljeću trgovište Našice u sustavu

¹ Zvonimir BRDARIĆ, *Židovi u Našicama*, Našice, 1997.

² Matične knjige obuhvaćaju knjige rođenih, vjenčanih i umrlih. Njihovom obradom dobiva se pokazatelj kretanja, promjena, prirodnog prirasta i mortaliteta židovskog stanovništva u Našicama, ali i šire jer je Rabinat Orahovica u to doba bilježio i Židove s područja Orahovice, Podgorača i Našica.

veleposjeda obitelji Pejačević, koja je pratila zahtjeve tadašnje kapitalističke privrede, rad obrađuje ponajviše demografska kretanja Židova³, dotičući se samo uzgredice i drugih naroda.

*

Položaj Našica u « ... brdovitoj Krndiji, šumovitoj vlažnoj nizini Vučice i pravoj slavonskoj ravnici»⁴ s dobrim suhozemnim prometnicama uklapao se povoljno u ekonomske prilike s kraja 19. stoljeća.

Našički posjed grofova Pejačević dominirao je u poljoprivredi; unaprijedili su i modernizirali poljoprivrednu proizvodnju. Na njihovim posjedima koristili su se onodobni suvremeni poljoprivredni strojevi, uzgajane su plemenite pasmine životinja, a žitna proizvodnja bila je tržišno orijentirana. To je i vrijeme snažne eksploatacije šumskog bogatstva, kojim je Virovitička županija, a time i našički kraj, obilovao⁵, pa se ovdje već od 1871. u Ceremošnjaku kraj Našica i u Đurđenovcu od 1873. grade pilane, tvornice tanina, strugare⁶. Našice, koje leže na prometnim pravcima prema Zagrebu, Požezi⁷, i Osijeku, dobivaju željezničku prugu pravac Osijek – Našice 1893. godine, a ubrzo je udruženi dionički kapital, u kojem su dominirali Židovi, izgradio i željezničku prugu od Našica do Virovitice, pa nadalje do Bjelovara i Križevaca. Time je ovaj dio Slavonije prometno integriran s užom Hrvatskom, dobivši tako veće mogućnosti za ulaganja u različite djelatnosti na ovom području.⁸

Demografska kretanja Židova u Kotaru Našice u 19. i na početku 20. stoljeća

Prije pune imigracije Židova u Hrvatskoj, u razdoblju druge polovice 19. stoljeća, demografska kretanja Židova bila su ograničena, jer je njihovo

³ Podaci o Židovskoj zajednici u Našicama datiraju s kraja 18. stoljeća (u matičnoj knjizi umrlih podatak o smrti Kalie Schonfeld, rođene 1796. u Našicama). Rabin Samuel Winter (u Našice došao oko 1881.) vodio matične knjige, koje su tijekom II. svjetskog rata (vjerojatno 1942. godine) uništene pa se pokretljivost našičkih Židova može pratiti jedino iz popisa stanovništva provedenih u Habsburškoj Monarhiji, tj. Austro-Ugarskoj Monarhiji.

⁴ Pavao KURTEK, *Našice i našički kraj*, Našice, 1980., 10.

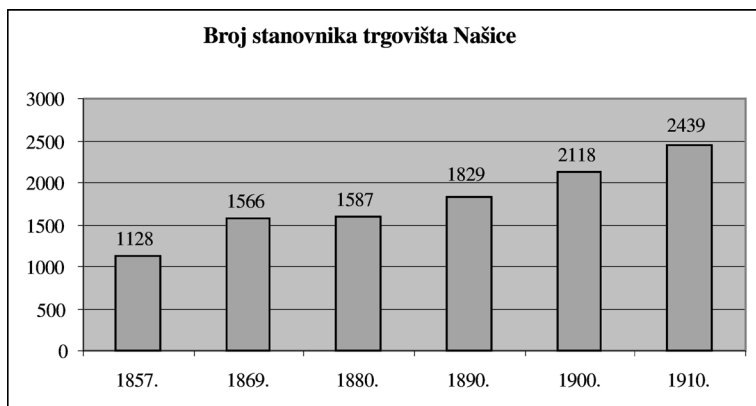
⁵ Branko KRANJČEV «Osnovna škola u Našicama u školskoj godini 1889./1890. ...», *Našički zbornik 1*, Našice, 1994., 60..

⁶ Z. BRDARIĆ *Problem transporta i uskladištenja sirovina*, Našice, 1962.; Godina 1870. obilježava novu eru u ekonomskom razvoju našičkog kraja, jer u to vrijeme grofovi Pejačevići prodaju svoj šumski posjed mađarskom industrijalcu Neusschlosu. Dvije godine nakon toga počinje eksploatacija i industrijska prerada tamošnjih hrastovih sastava u sklopu «NUSCHLOSS FELE TANINGYAR ES GOZFURESZ – BUDAPEST», 7.

⁷ Julije KEMPF, *Požega – Zemljopisne bilješke iz okoline i priloge za povijest slobodnog i kraljevskog grada Požega i Požeške županije*, Našice, 1910. Ova cesta sagrađena je državnim troškom ... Graditeljima su za izvanredne napore izgradili spomenik, koji je vjerojatno tijekom rata porušen. Među graditeljima ističe se Žiga Heim, poduzetnik, Židov.

⁸ Mira KOLAR – DIMITRIJEVIĆ, «Židovi u gospodarstvu sjeverne Hrvatske od 1873. do 1941. godine», *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj*, Zagreb 1998., 131.

Grafikon 1

Broj stanovnika trgovišta Našice (1857. – 1910.)

Vrelo: *Općina Našice u brojkama*, Našice 1983., 17. (Grafikon napravljen na temelju iznesenih podataka.)

naseljavanje u Hrvatsku bilo vezano uz niz administrativnih određenja koja su, u većini slučajeva, zabranjivala naseljavanje Židova⁹.

No, od sredine 19. stoljeća plemstvo u Hrvatskoj dopušta naseljavanje Židova. Od njih posuđuju novac, a pomoću njih prodaju drvenu građu i inu robu. Kako je Židovima u Hrvatskoj bolje odgovarala manja konkurencija trgovačkog kapitala negoli ona u Mađarskoj, iz koje su u pravilu doseljavali, ubrzo su u Hrvatskoj preuzeli gotovo cijelu izvoznu trgovinu žita, kože, drveta i druge robe¹⁰.

Vodeći posebnu brigu o pučanstvu od 1857. službeno se i sustavno popisivalo čitavo stanovništvo Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Zakon po kojem se stanovništvo moralo popisati proglašen je 23. ožujka 1857. Po njemu je obavljen u Hrvatskoj i Slavoniji, kao i po cijeloj Habsburškoj Monarhiji, 31. listopada 1857. godine prvi točan popis stanovništva. Iako se popis trebao obnavljati svake šeste godine, iz prijelaznoga, nedefiniranoga odnosa Hrvatske i Slavonije prema Beču i Budimpešti, sljedeći popis raspisan je tek 31. prosinca 1869. i objavljen na početku 1870. godine. S popisi-

⁹ Melita ŠVOB *Židovi u Hrvatskoj* Zagreb, 1997. Razlikuje tri etape u naseljavanju Židova u Hrvatskoj, to su: razdoblje do Josipa II., razdoblje tolerancijskih taksi i razdoblje punih prava i sloboda od 1848., no koje su u punom smislu važile od 1873.

¹⁰ M. KOLAR – DIMITRIJEVIĆ «Židovi u gospodarstvu sjeverne ...», n. dj., 129.; Agneza SABO, «Židovi i proces modernizacije građanskog društva u Hrvatskoj između 1873. do 1914. godine», *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj*, 146. ... više od 76 % imigranata iz Mađarske, ...» Ovu tvrdnju potvrđuje i Matičnim knjigama umrlih i vjenčanih u kojima su zapisana i zanimanja umrlih, a ako se radi o djetetu ili ženi onda zanimanje roditelja ili muža. U velikoj većini, Židovi u Našicama bili su trgovci, a uz trgovinu bavili su se i obrtom.

ma iz 1880. i 1890. godine tijekom 19. stoljeća provedena su četiri popisa stanovništva, a u 20. stoljeću dva, i to 1900. i 1910. godine.¹¹

U vrijeme provođenja popisa stanovništva trgovište Našice imalo je 1857. godine 1.128 stanovnika, a 1910. godine 2.439, što je bio porast veći od 116 %.¹²

Po županijskom ustrojstvu reformiranom za banovanja Ivana Mažuranića Virovitička županija je razdijeljena na podžupanije koje su podijeljene na tzv. Kraljevske porezne urede. Oni su posjedovali točne popise broja naselja i stanovnika po kotarskim sjedištima. Od tada su Našice, trgovište u Virovitičkoj županiji, upravna općina podžupanije Đakovačke te kotarsko sjedište, obuhvaćale područje Našica i mjesta Feričance i Orahovicu.¹³

Broj Židova u mjestima koja su obuhvaćala kotar Našice po popisu stanovništva od 1857.¹⁴ bio je 242 (Gradac 1, Doljnja Motičina 11, trgovište Našice 75, Podgorač 19, Bankovci 5, Bokšić 4, Dolci 3, Feričanci 18, Šaptinovi 3, Cernac 2, Kutovi 3, Obradovci 3, Orahovica 87 i Predrievo 8). Po popisu iz 1880. godine Židova je 388, a 10 godina potom u Kotaru Našice je 493 Židova. U 20. stoljeću Kotar Našice je brojio 599 Židova, po popisu iz 1900., odnosno po popisu 1910. godine 610 Židova. Ako usporedimo broj Židova za kotar Našički od 1857. godine do 1910. uočava se rast židovske populacije do 150 %.¹⁵

Međutim, prirodni prirast židovskog stanovništva u kotaru Našice, praćen u matičnim knjigama „Rabinata Orahovica“, nije velik. Po matičnoj knjizi rođenih „Rabinata Orahovica“ u razdoblju od 1858. do 1883. godine rođeno je tek 26. Ako usporedimo podatke iz popisa iz 1857. i 1880. godine jasno je da je prirodni prirast, iako pozitivan, premali, pa nam matice potvrđuju činjenicu karakterističnu gotovo za sve gradove, trgovišta i mjesta diljem Hrvatske, da se porast broja Židova, kao i drugih naroda, može jedino objašnjavati useljavanjem.¹⁶

¹¹ Petar MATKOVIĆ, *Hrvatska i Slavonija u svojim fizičkim i duševnim odnošajah*, Zagreb, 1873., 33.; Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN, *Stanovništvo gradova Banske Hrvatske na prijelazu stoljeća*, Zagreb, 1991., 48.

¹² Jakov GELO, *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. – 1991. po naseljima*, knjiga broj 3, 1825.

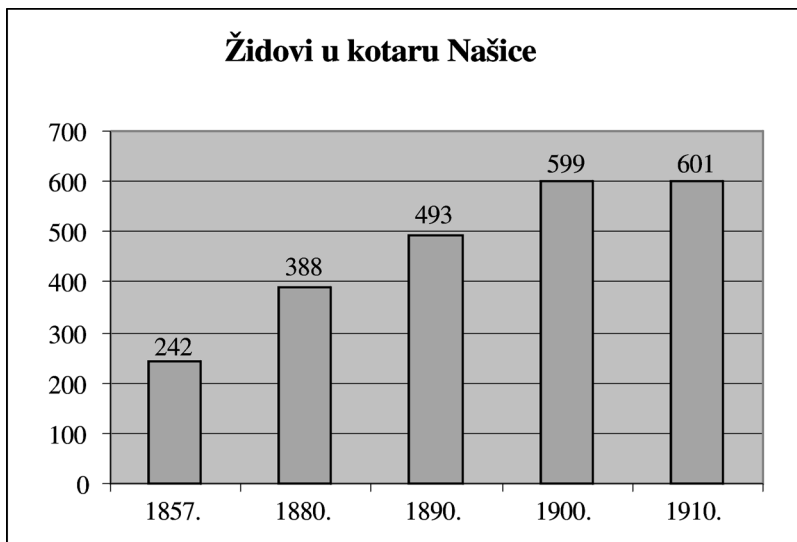
¹³ Mirko VALENTIĆ „Iz povijesti Virovitičke županije“, *Tajni zemljovidi Hrvatske u 18. i 19. stoljeću – Virovitička županija*, (pripremile Ivana Horbec i Ivana Jukić), Zagreb, 57, 59, 60.

¹⁴ Valja napomenuti da matične knjige rođenih «Rabinat Orahovica» svjedoče o naseljavanju Židova u Našice još s kraja 18. stoljeća, a najstariji spomenik na židovskom groblju u Našicama datira iz 1835. godine. Vidi: Z. BRDARIĆ, *Židovi u Našicama*, Našice, 1996., 28.

¹⁵ M. ŠVOB, *Židovi u Hrvatskoj*, Zagreb, 1997., 40-47.; Jakov GELO, *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. – 1991. po naseljima*, knjiga 3, Zagreb 1998., 1825. – 1854.

¹⁶ Zlata ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, „Multietničke značajke demografskih kretanja Osijeka i okolice na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće“, *Časopis za suvremenu povijest, Hrvatski institut za povijest*, 2., Zagreb 2001., 475.-494.

Grafikon 2

Broj Židova u Kotaru Našice (1857. – 1910.)

Vrelo: Melita ŠVOB, *Židovi u Hrvatskoj*, Zagreb, 1997., 40, 41, 47. (Tablica napravljena na temelju iznesenih podataka)

Ako usporedimo broj Židova u trgovištu Našice s brojem Židova u ondašnjoj općini¹⁷ Našice vidi se da 1900. oko 33% Židova živi u trgovištu, a 10 godina potom taj je broj porastao na nešto preko 39%¹⁸. Uzrok tomu je naseljavanje koje je, pak, vezano uz trgovinu, tipično židovsko zanimanje¹⁹.

U popisu stanovništva od 1900. više se od 35% Židova u Hrvatskoj izjašnjavalo da im je «materinji jezik» hrvatski, dok 1910. taj je broj porastao na 46%²⁰. Ta promjena u stavu treće i četvrte doseljene generacije Židova pokazuje njihovo trajno vezanje za novonaseljeni kraj. Bez obzira što je razdoblje gospodarske krize 1873. utjecalo da se s vremenom imigracija Židova u Hrvatsku sve više smanjuje (između 1880. i 1890. godine porast židovskog

¹⁷ Podaci iz *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. i 1991. po naseljima* uređuje podatke po suvremenoj upravnoj podjeli, tako da nadalje ne možemo govoriti o podacima za kotar Našice, kakvog je ustrojstva on bio 1873., 1886., 1895. (vidi u *Hrvatske županije*, Zagreb 1996., rad Božene VRANJEŠ - ŠOLJAN «Županijsko ustrojstvo u posljednjoj fazi postojanja (1881. – 1918.)», 108. i 110.), već o podacima za naselja općine Našice upravnog ustrojstva iz 1998. godine. Promjena je utoliko što će od sada podaci o broju Židova biti smanjeni za podatke iz današnje općine Orahovica, no podaci za trgovište Našice su prikazani u kontinuitetu.

¹⁸ Vidi: J. GELO, *Narodnosni i vjerski sastav...*, n. dj., knjiga 3., 1842.

¹⁹ Iako podaci «Obrtničkog i radničkog društva u Našicama», koje je podatke vodilo od 1883., govore da se je izvjestan broj Židova bavio obrtom.

²⁰ Agneza SABO «Židovi i proces modernizacije ...», n. dj., 147.

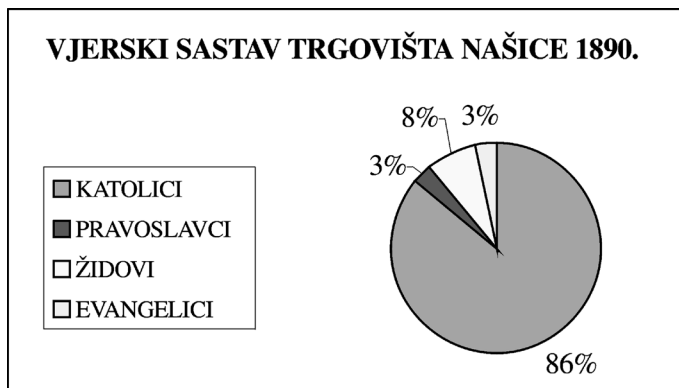
stanovništva u Hrvatskoj i Slavoniji iznosio je 27,97%, dok između 1890. i 1900. porast iznosi svega 16,5%).

Iako izravne podatke o jezičnoj pripadnosti našičkih Židova nemamo, a podaci iz Virovitičke županije, kojoj je pripadalo i trgovište Našice, nisu u skladu s podacima na planu Hrvatske²¹, o jezičnoj pripadnosti našičkih Židova govori činjenica da niti jedan sačuvani spomenik na židovskom groblju u Našicama nije pisan hrvatskim jezikom, već isključivo njemačkim ili hebrejskim. S druge strane postoji podatak da je jedan od suosnivača Hrvatskoga pjevačkoga društva «Lisinski» iz Našica bio Žiga Heim, velepoduzetnik, koji je tijekom 1893. i 1904. godine bio i predsjednik toga društva, kojem je svrha bila *njegovanje i čuvanje hrvatske domoljubne i junačke pjesme*²². Osim aktivnog sudjelovanja u HPD «Lisinski», valja također spomenuti da se našički Židovi spominju i kao aktivni članovi Dobrovoljnog vatrogasnog društva Našice, još od samih početaka njegovoga rada 1888. godine²³.

Prateći vjersku strukturu stanovništva u trgovištu Našice 1890. je živjelo 1.570 rimokatolika, 56 pravoslavaca, 139 židova i 58 evangelika. Deset godina potom židova je 200, a 1910. godine 237. Dakle, preko 8% ukupnog stanovništva trgovišta²⁴.

Grafikoni 3 - 7

Vjerski i narodnosni sastav stanovništva trgovišta Našice (1890., 1900. i 1910.)²⁵

²¹ U Virovitičkoj županiji je njemački jezik kao materinji za čak 45% Židova. Npr. čak 70% osječkih Židova izjašnjavalo se tada za materinji jezik njemački.

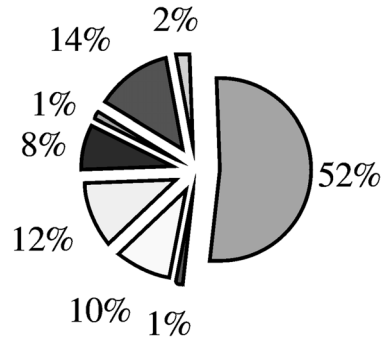
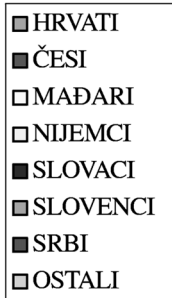
²² Z. BRDARIĆ, «HPD – HKD «LISINSKI», *Kronika rada Društva od 1889. do 1999.*, Našice, 2003., 13.

²³ J. WALLER «Sto godina vatrogastva u Našicama», Našice, 12.

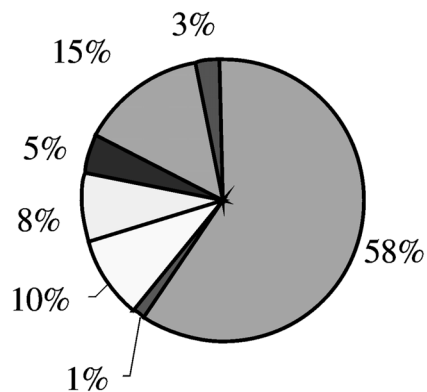
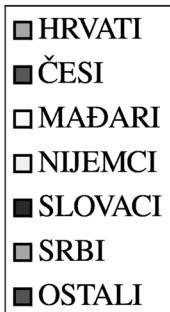
²⁴ J. GELO, *Narodnosni i vjerski sastav...*, n. dj., knjiga br.3, 1842.

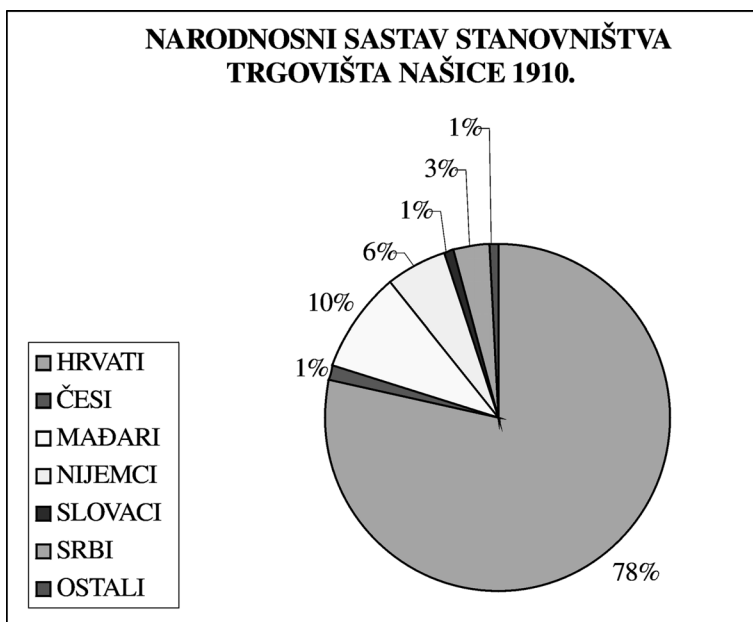
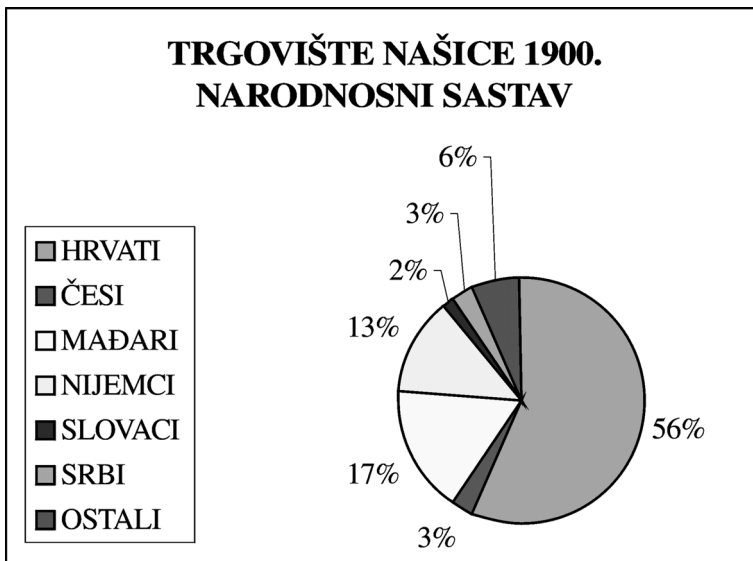
²⁵ U ovim grafikonima može se uočiti da se Židovi po svojem nacionalnom sastavu izjašnjavaju različito. Tako se u broju Nijemaca, Mađara i Hrvata mogu čitati i Židovi.

NARODNOSNI SASTAV STANOVNIŠTVA 1900. OPĆINA NAŠICE

NARODNOSNI SASTAV STANOVNIŠTVA OPĆINE NAŠICE 1910.

Vrelo: Jakov GELO, *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. – 1991. po naseljima*, knjiga 3., Zagreb, 1998., 1825, 1842. (Podaci sastavljeni na temelju iznesenih podataka.)

Demografska kretanja prema matičnim knjigama "Rabinata Orahovica"

Matična knjiga rođenih najvećeg je obujma.²⁶ Njeno vođenje počinje krajem 18. stoljeća, a završava 1884. godine. Matica je strukturirana tako da donosi informacije o imenu i prezimenu oca rođenog djeteta, no ne i o djevojačkom imenu majke.

Matična knjiga vjenčanih obuhvaća razdoblje od 1853. do 1882. i zanimljivo je to što prikazuje samo dvadeset parova, a razdoblje koje prati je nešto manje od trideset godina. Rubrika «vjenčavatelj» zanimljiva je utoliko što svjedoči o vjerskom ustrojstvu židovske zajednice u Našicama i okolici. Od dvadeset parova koje obuhvaća matična knjiga vjenčanih za dvije osobe možemo dati potvrdu iz matične knjige rođenih²⁷.

Matične knjige umrlih daju podatke o dobi i uzroku smrti pokojnika. Radi lakšeg praćenja u radu su podaci svrstani u dobne skupine odijeljene po spolu, iz kojih je izvedena učestalost i uzrok smrti. Nadalje treba napomenuti da je tok praćen od 1858. do 1883. godine. Od 75 osoba upisanih u matičnoj knjizi umrlih 44 su muškog, a 31 ženskog spola. Odnos umrle dojenčadi naspram ostalih dobnih skupina jest 26 naprama 49 osoba. Dakle, od svih upisanih, u ovom razdoblju, je 34% novorođenčadi (u dobi do prve godine života). Odnos umrle dojenčadi naspram ostalih umrlih između 1858. i 1859. godine je sljedeći: od deset smrtnih slučajeva, četiri se odnosi na djecu do jedne godine života. U 1882. godini stanje je drugačije, jer od šest upisanih smrtnih slučajeva, niti jedan nije za dijete u razdoblju do prve godine života. Isto je i za godine 1879., 1880. i 1881. Prateći uzroke smrti ostalih dobnih skupina, za razdoblje od 1858. do 1883. godine, od 26 muških osoba za 9 njih je kao uzrok smrti naveden oblik plućnih bolesti, dok je od 23 upisane ženske osobe umrlo od istog uzroka tek 6. Omjer plućnih bolesti i u jednoj i u drugoj skupini kreće se od 34% kod muškaraca, do 24% kod žena. Sljedeću grupu u matičnoj knjizi umrlih, drugu po smrtnosti, čine osobe umrle u dubokoj starosti. Ta je grupa izvedena spajanjem skupine za koje je uzrok smrti upisana starost i skupine koja umire u približno istoj dobi kao i ova prva, a za njih je kao uzrok smrti upisana slabost. Ova grupa broji 8 članova, a u podjeli prema spolu omjer je 5 muških i 3 ženske osobe. Prosjek najstarijih muških upisanih osoba jest blizu 82 godine, dok bi za najstarije ženske osobe bio oko 76 godina. Ostali uzroci smrti su zastupljeni u manjem broju, a odnose se na povremene slučajeve difterije, moždanog udara, tifusa, šarlaha. I za sve ove slučajeve može se reći da obuhvaćaju sve skupine po spolu podjednako.²⁸

²⁶ Matične knjige «Rabinata Orahovica» nalaze se na kraju teksta u prilogama, a sastavljene su tako da su iz osnovne matične knjige «Rabinat Orahovica» vadeni podaci po ključu mjesta stanovanja.

²⁷ Državni arhiv u Osijeku (dalje DAOS), Matične knjige rođenih i vjenčanih «Rabinat Orahovica», Ivana Goldstein i Josipa Blau rođen 1858. godine.

²⁸ DAOS, Matična knjiga rođenih i umrlih.

Frekvencija židovskih prezimena u Našicama

Razdoblje nakon 1873. predstavlja za Židove u Hrvatskoj vrijeme pune afirmacije njihovih prava s jedne strane kroz priznavanje njihove ekonomske slobode, a s druge kroz priznavanje njihovih političkih prava. Uzevši u obzir 1873. godinu kao međaš između tolerancije entiteta i njegove pune afirmacije, usporedio sam prezimena koja se pojavljuju najčešće između 1848. i 1872., s najizrazitijim prezimenima između 1873. i 1884. godine do koje možemo pratiti matične knjige (dalje MK) „Rabinata Orahovica».

Prezime **Müller** se u MK pojavljuje osam puta, s time što za dvije obitelji i tri generacije Müllera mogu s pouzdanošću tvrditi da su živjele u Našicama i to u razdoblju od 1799. do 1863., a pokopanih na groblju ima do 1901. U razdoblju koje prati MK postoje zasebne obitelji Müller od kojih dvije, kao što je spomenuto imaju potomke i u prvoj generaciji. Gabriel Müller, sin Jakova i Terezije, rođen je 1825., a ima dvoje djece Julku (1863.) i Ružicu (1866.) s Therezijom Müller. Gabriel (Gabro) je bio trgovac, MK umrlih govori da je živio u Martinu (selo nedaleko Našica), a 1879. godine umire u 56. godini života. Kao uzrok smrti navodi se krvotok.

Abraham Müller, sin Jakova i Ružice, rođen 1829. ima dijete s Fanikom (koja je rođena 1831. a pokopana je 1901. godine na Židovskom groblju u Našicama²⁹) i to Lavoslava Müllera rođenog 1863. i Faniku rođenu 1866. Za Lavoslava imamo podatak u MK umrlih, da se tu radi o djetetu koje je umrlo s dva mjeseca starosti od upale (?!), zanimanje njegova oca nije upisano.

U MK umrlih nalazimo još nekoliko Müllera koji nisu rođeni u razdoblju u kojem su se u MK Rabinat Orahovica vodili podaci, ili su tek doseljeni, dakle upisani u neku drugu matičnu knjigu. Isto tako ima i djece, rođene u Našicama, a koja nisu upisana u MK rođenih. Uzrok smrti djece u velikom broju je fras (?!). Trgovac Salomon Müller, rođen u Veszpremu, umire 1858. s 58 godina starosti od plućne bolesti.

Prezime **Krausz** se za područje grada Našica pojavljuje od 1820. pa sve do 1878. Od te četiri zasebne obitelji, za jednu znamo da je imala potomke i u prvoj generaciji. To je obitelj Samuila i Julije Krausz koji 1820. imaju sina Julia koji od 1852. do 1858. s Mimom ima troje djece, Mina (1852.), Emerich (1856.) i Jelena (1858.). Jelena Krausz, vjerojatno u MK umrlih uvedena kao Helena Krausz, donosi nam podatke o zanimanju svoga oca. Julio Krausz je bio trgovac, kćer Helena ili Jelena umire s tri mjeseca starosti, a sam Julio 1870. s 48 godina starosti od plućnog tifusa.³⁰ Ostale obitelji također imaju žensku djecu što nam zbog toga zatvara istragu, jer matične knjige rođenih ne navode djevojačka prezimena. Na groblju se nalaze dva sačuvana spomenika

²⁹ Z. BRDARIĆ «Židovi u Našicama»..., n. dj., 36.; Židovsko groblje, popis spomenika

³⁰ Matične knjige proturječe jedna drugoj u slučaju Julia Krausz, naime MK rođenih spominje samo jednog Julia Krausza rođenog 1820. Po MK umrlih da bi se ta dvojica poklopila, Julio Krausz bi trebao biti rođen 1822.

s time da je mlađi iz 1860.³¹ dakle ne može ih se povezati s gore spomenutima, vjerojatno se radi o doseljenicima iz ranijih razdoblja i zato nisu upisani u MK.

Prezime **Selinger** obuhvaća tri zasebne grane koje su naseljene, izgleda, prije 1828. kada je Michael Selinger sa svojom ženom Kraljicom, već imao dvoje djece. Drugu granu predvodi Šimun Selinger i njegova žena Ružica. Imaju kćer Lottu rođenu 1865. Viktor Selinger i njegova žena Emilija 1869. imaju kćer Amaliju. Dakle sva tri slučaja istih prezimena, koja se pojavljuju u matičnoj knjizi rođenih nisu direktni potomci jedni drugih. Jedini podatak koji možemo iščitati sa židovskog groblja u Našicama, jest ime Michaela Selingera rođenog 1791., a umrlog 1856. godine. Pored njega je i grob Rosalie Selinger rođene 1794., a umrle 1859. godine. Ni nju ne nalazimo u MK rođenih, a ako je i rođena u Našicama tada se za trgovište nije vodila MK. MK umrlih ne bilježi smrt niti jednog Selingera u razdoblju u kojem je vođena. Michael Selinger ako je to ovaj, koji se nalazi u MK rođenih 1828., isti koji je pokopan na groblju, umro je prije nego se je za Našice počela voditi MK umrlih (1850., kako svjedoči nadgrobni spomenik).

Prezime **Kohn** je u MK, na području grada Našica, najrasprostranjenije. To prezime je prisutno od 1825. do 1884. bez prekida. U tom velikom razdoblju, kontinuitet u pisanim dokumentima drže Filip Kohn, koji je upisan kao sin Marka i Ružice u MK. Rođen je 1835. godine, a pokopan je na židovskom groblju 1899. tako da za njega znamo da je rođen i da je živio u Našicama, no o njegovim potomcima ne znamo ništa. Zatim Lavoslav, upisan u MK, sin Salamona i Kate, rođen 1854. Godine 1881. dobio je kćer Karolinu, pa se za njega može pretpostaviti da je ostao živjeti u Našicama, a budući da je dio židovskog groblja uništen vremenom, nije poznato je li pokopan u Našicama.

Za Eduarda (1839.), Henricha (1844.), Salamona (1879.) ne znamo ništa jer njihova imena nisu upisana u MK umrlih u Našicama, a nema ih ni na groblju. Ista je stvar i za Ivanu (1825.), Amaliju (1829.), Salie (1834.), Katu (1836.), Julku (1859.), Karolinu (1881.), Milku (1884.), sve rođene u Našicama.

MK umrlih govori o trgovcu Salamonu Kohnu koji umire 1876. godine u 75. godini života, rođen u Mađarskoj, a možda je otac gore spomenutog Lavoslava. S time što bi imao 53 godine u vrijeme sinova rođenja.

Prezime **Pollak** je u jednakoj mjeri kao i Kohn rasprostranjeno u MK i to od 1833. do 1881., no isto tako, spomenici na židovskom groblju, koji su ostali sačuvani, svjedoče da je to prezime u Našicama bilo često među Židovima, s druge strane, niti jedno ime na spomenicima na groblju se ne podudara s imenima Pollakovih u matici rođenih.

Josephina Pollak, udovica trgovca, umrla je u 79. godini života 1881. Ona se podudara s imenom Josephine Pollak za koju na nadgrobnom spome-

³¹ Z. BRDARIĆ, «Popis spomenika...», n. dj., 36.

niku piše da je umrla u 79. godini života i to je jedini čitljivi podatak sa spomenika, dakle može biti bilo koja Josephina Pollak.

Josipa Pollak, u MK rođenih, žena je Salamona Pollaka (rođenog 1833.) s kojim je imala petero djece: Ružicu (1864.), Deboru (1866.), Kolomana (1868.), Josipa (1870.), Milana (1873.). Radi li se tu možda o Josephini Pollak koja je 1882. umrla u 39. godini života, a o kojoj svjedoči MK umrlih, ne znamo.

Osim ove obitelji, kako svjedoči MK rođenih, u Našicama je bilo još Pollakovih. To su Adolf i Ana Pollak (sin Milan 1873.), prije njih Ignjat i Ružica (kći Salie 1850.), poslije njih Mavro i Ružica (sin Leon 1881.).

Prezime **Spitzer** u navedenim izvorima pojavljuje se od 1847. kada je rođena Amalija, kći Marka i Josipe Spitzer. Marko i Josipa su u MK rođenih upisani i nadalje, kao roditelji Salamona (1853.), Šandora (1855.) i Sofije (1857.). Obitelj Markusa (obrtnik) i Peppe Spitzer ima kćer Faniku rođenu 1849.

Obitelj Jakova i Kraljice Spitzer ima troje djece, blizance Josipa i Josipu (1871.) i Armina (1873.). I na kraju obitelj Lavoslava i Fanike Spitzer koji imaju kćer Jelenu (1873.). Zapis iz MK umrlih govori kako Fanika Spitzer umire 1873. godine u 23. godini života. Moguće su porodiljne komplikacije, a administrator MK upisao je pod uzrok smrti trbuh, zanimanje (stalež) – supruga trgovca. (Ovo prezime se ne javlja na ni jednom sačuvanom spomeniku na groblju, što govori, da se ovo prezime pojavljuje u Našicama često, no nigdje nije pustilo korijenje, ili što je još vjerojatnije, da su s vremenom njihovi spomenici uništeni. Varijanta ovog prezimena pojavljuje se dva puta u *Blagajničkoj knjizi Našičkog radničkog i obrtničkog društva* i to 1883. što govori u prilog ovoj drugoj tezi.)

Prezime **Fuchs** se u MK rođenih javlja dosta kasno, isto kao i prezime Spitzer. Godine 1859. dvije zasebne obitelji od kojih Josipa i Julke Fuchs koja ima sina Henricha, i Lavoslava i Katice Fuchs koji imaju kćer Saliku. MK umrlih nas obavještava što se događa s Henrichom Fuchs. Naime dijete trgovca umire s nepunih dvadeset dana od bolesti staničnog tkiva. Blijeda informacija o smrti djeteta ipak informira o trgovcu Josipu Fuchs, no o njemu dalje, kako smo gore naveli, više ništa. Budući da administrator Rabinata Orahovica prepušta svoje poslove našičkom rabinu 1884. godine, jasno je da se ovo prezime neće stići pojavljivati barem za navedene obitelji. Treća obitelj s ovim prezimenom mnogo je veća od prethodne dvije i zato je zasebno iznosim. To je obitelj Eliasa i Lecilije Fuchs koji imaju od 1865. do 1868. četvero djece i to Tinu (1865.), Ružicu (1866.), Josipu (1867.) i Armina (1868.). (Groblje čuva zapis o Filipu Fuchsu rođenom 1840. a umrlom 1914. MK vjenčanih govori nam također o jednom Filipu Fuchsu, trgovcu iz Našica, koji se 1861. u dvadeset i drugoj godini vjenčava za Karolinu Wagner 20 godina staru, djevojku iz Podgorača (selo pored Našica). Razlika u broju godina na spomeniku – godina rođenja 1840., a u MK vjenčanih 1839. Možda se dogodila greška oko upisa mladoženjinih godina.)

Prezime **Juhn** pojavljuje se u MK rođenih često, no veoma kasno, od 1863. godine. To je važno utoliko što svu upisanu djecu od 1863. do 1875. podiže jedna obitelj i to Izidora i Marije Juhn. Godine 1863. rođena je Julka, 1865. Mavro, 1867. rođen je Marko, no njega imamo upisanog u MK umrlih, što govori da je umro kao dijete s 8 mjeseci. Zanimanje oca nije upisano, kao ni bolest. Nakon njega rođen je Josip (1868.), zatim Clara (1870.), Jakov 1871. koji umire s dva mjeseca starosti, zanimanje oca ponovno nije navedeno, uzrok smrti Darm (crijeva?!). Nakon njega rođeni su 1873. Kalman i Katica 1875. Sačuvanih grobova ove obitelji nema, iako postoje imena nekih drugih istog prezimena, ova obitelj sačuvana je u MK. Od osmero djece ovoj obitelji umrlo je dvoje, u razdoblju u kojem je prosječni mortalitet vrlo visok³². Naime smrtnost dojenčadi povezana je s razinom ekonomske razvijenosti i raširenošću medicinske zaštite³³.

Prezime **Schlesinger** predstavlja sličan slučaj kao i kod obitelji Juhn. Naime obitelj Henrika i Ružice Schlesinger ima sedmero djece. To su po redu – Ignjat (1864.), Drago (1866.), Theresa (1868.), Viktor (1869.), Adolf (1871.), Hugo (1873.) i Leonita (1874.).

Ni jedno dijete ove obitelji nije upisano u MK umrlih, no u MK umrlih ima Schlesingera. Godine 1866. Felix Schlesinger, dijete staro tri godine, rođeno u Bukovicama (?!), umrlo i pokopano u Našicama, isto kao i Lina, vjerojatno, njegova starija sestra (4 godine), oboje rođeni u istom mjestu, smrt je nastupila s razlikom od nekoliko dana, uzrok smrti bila je difterija (Krupe).

Zanimljiv je slučaj djeteta Šlezinger Izidora, rođenog 1865., umire u devetoj godini života – 1874. Tu se radi o kroatiziranju ovog prezimena. Za kraj MK umrlih govori nam opet o prezimenu Šlezinger, no ovaj put, Katici udovici umrloj u 76. godini života od starosti 1882. Već i u vrijeme kada je Izidor Šlezinger umro Katica je bila dovoljno stara da mu bude baka. Nigdje nije upisana u MK rođenih, dakle ova grana Schlesingera doseljava u Našice poslije 1806. Sačuvani spomenici na židovskom groblju spominju, između ostalih, Henricha Schlesingera, rođenog 1836., a umrlog 1889., i nadalje Rosalie Schlesinger rođenu 1832., a umrlu 1897.

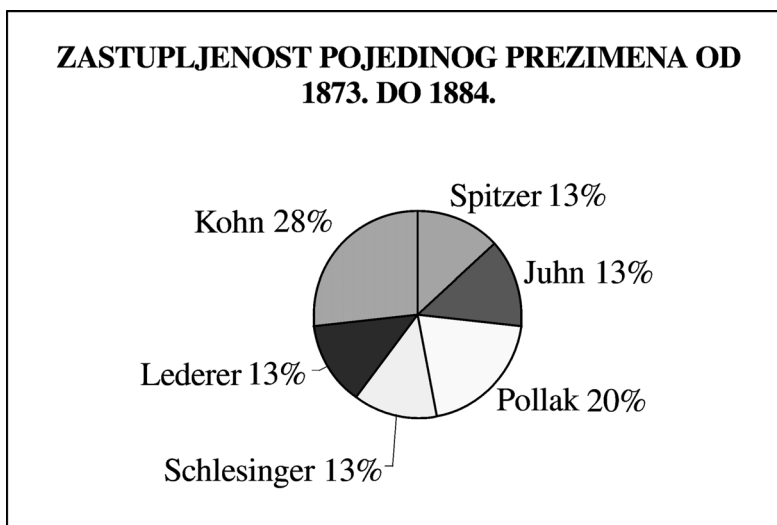
U razdoblju intenzivnog useljavanja u Našice (dakle od 1873. do 1884.) MK rođenih svjedoči o 22 različita prezimena koja se pojavljuju. Dok se u dužem vremenskom intervalu od 1848. do 1872. u MK rođenih pojavljuje svega 21 pojedinačno prezime. Imigracija je osim što je skoro dva puta veća, u isto vrijeme je i dva puta raznolikija.

³² J. GELO *Demografske promjene u Hrvatskoj od 1780. do 1981.*, Zagreb, 147., «... bilo je mnogo godina u kojima je umiralo svako 4. pa čak i 3. živorođeno dijete ... Općenito zaključujemo da je mortalitet stanovništva Hrvatske između 1780. i 1880. bio izrazito visok, da je u toku tih godina blago rastao itd.» U razdoblju od 1780. do 1880. umirala je petina živorođene djece ne navršivši prvu godinu života.

³³ J. GELO *Demografske promjene...*, n. dj., 158.; «... mortalitet dojenčadi za Hrvatsku i Slavoniju izrazit nakon 1870. ...»

Grafikoni 8 - 9

Frekvencija prezimena Židova u Našicama

Vrelo: Matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih; DAOS, te «Židovsko groblje u Našicama» u *Židovi u Našicama* 36

Tablica 1.

**Židovi trgovišta Našice (1799. do 1884.) iz Matične knjige rođenih
“Rabinata Orahovica”**

Redni broj	Broj matice	Prezime i ime	Datum i godina rođenja	Ime oca i majke
1.	12	Müller Babika	15.04.1799.	Saul Kempner i Emilie
2.	15	Selinger Salli	12.08.1800.	Ignjat Preisz i Peppa
3.	24	Kempfner Marko	17.12.1807.	Salamon i Anka
4.	25	Bauer Ružica	16.03.1808.	Jakov i Leni
5.	54	Krausz Julio	04.01.1820.	Samuil i Julija
6.	56	Kerschner Jskov	01.11.1820.	Adam i Kata
7.	69	Weisz Franjo	1824.	Abraham i Kraljica
8.	71	Müller Gabriel	02.02.1825.	Jakov i Terezija
9.	73	Kohn Ivana	20.02.1825.	Marko i Ružica
10.	76	Seligman Kraljica	25.02. 1825.	David i Ivana
11.	79	Bauer Ružica	1825.	Michael i Terezija
12.	80	Krausz Charlotta	20.02.1826.	Salomon i Judita
13.	81	Seligman Ignjat	08.05.1826.	David i Ivana
14.	82	Müller Ružica	16.06.1826.	Jakov i Terezija
15.	89	Selnger Julija	1827.	Michael i Kraljica
16.	90	Selinger Anka	17.01.1828.	Michael i Katarina
17.	92	Kirschner Vatroslav	06.04.1828	Israel i Ružica
18.	94	Kohn Amalija	12.04.1829.	Salomon i Josipa
19.	95	Müller Abraham	13.04.1829.	Jakov i Ružica
20.	100	Müller Julie	16.03.1831.	Salomon i Babi
21.	111	Pollak Salamon	01.06.1833.	Kuzman i Peppi
22.	114	Reitzer Julka	14.03.1834.	Lavoslav i Ružica
23.	117	Reitzer Mavro	10.06.1834.	Lavoslav i Sali
24.	118	Kohn Salie	17.06.1834.	Salamon i Kata
25.	121	Kohn Filip	21.08.1834.	Marko i Ružica
26.	130	Kohn Kata	05.04.1836.	Salamon i Katha
27.	145	Kohn Eduard	09.05.1839.	Salamon i Katica
28.	162	Schulhof Dragutin	20.10.1842.	Jakov i Ružica
29.	165	Fischer Josipa	28.04.1843.	Samuil i Katica
30.	167/b	Hanh Katarina	02.09.1844.	Salamon i Pepika
31.	170	Kohn Henrich	20.08.1844.	Salamon i Katica
32.	183	Wiener Ignjat	05.01.1846.	Franjo i Ružica
33.	186	Spitzer Amalija	25.03.1847.	Marko i Josipa
34.	190	Eichenbaum Žiga	22.08.1847.	Rudolf i Charlotta
35.	193	Kerschner David	23.09.1847.	Jakov i Kraljica
36.	189/b	Klein Katarina	10.07.1847.	Hinko i Henail
37.	202	Kerschner David	10.10.1848.	Jakov i Kraljica
38.	203	Spitzer Fanika	07.03.1849.	Marcus i Peppa
39.	210	Kerschner Edo	15.02.1850.	Jakov i Kraljica
40.	215	Pollak Salie	16.07.1850.	Ignjat i Ružica
41.	222	Schulhof Josip	14.07.1850.	Jakov i Ruža
42.	225	Eichenbaum Babetta	05.09.1850.	Rudolf i Charlotta
43.	229	Somberg Karolina	24.01.1852.	David i Jelena
44.	236	Krausz Minna	12.06.1852.	Julio i Mima
45.	239	Spitzer L. Salamon	30.05.1853.	Marko i Josipa
46.	240	Blau Dragutin	03.06.1853.	Antun i Julia

47.	249	Kohn Lavoslav	13.09.1854.	Salomon i Kata
48.	252	Eichenbaum Mavro	15.01.1855.	Rudolf i Charlotta
49.	253	Spitzer Šandor	22.02.1855.	Marko i Josipa
50.	256	Schulhof Albert	14.10.1855.	Jakov i Ruža
51.	259	Preihs Kata	06.01.1856.	Ignjat i Josipa
52.	260	Kraus Emerich	25.01.1856.	Julio i Mina
53.	272	Spitzer Sofija	14.01.1857.	Marko i Josipa
54.	273	Eichenbaum Josipa	13.05.1857.	Rudolf i Lotta
55.	274	Schulhof Ana	18.05.1857.	Jakov i Ružica
56.	286	Krausz Jelena	08.04.1858.	Julio i Mima
57.	287	Kreisz Ružica	13.04.1858.	Ignjat i Josipa
58.	288	Fuchs Kalman	30.05.1858.	Lavoslav i Kata
59.	289	Goldstein Ivana	10.06.1858.	Filip i Kata
60.	299	Blau Josipa	03.12.1858.	Antun i Julka
61.	308	Fuchs Salika	26.06.1859.	Lavoslav i Katica
62.	309	Ausländer Dragutin	09.07.1859.	Josip i Ružica
63.	311	Fuchs Henrich	06.10.1859.	Josip i Julka
64.	312	Kohn Julka	15.10.1859.	Josip i Berta
65.	314	Somberg Kraljica	11.02.1860.	David i Jelena
66.	323	Bauer Josip	13.06.1863.	Marko i Therezija
67.	325	Preis Mijo	30.06.1863.	Ignjat i Josipa
68.	327	Müller Lavoslav	14.07.1863.	Abraham i Fanika
69.	328	Müller Julka	08.10.1863.	Gabriel i Therezija
70.	330	Krausz Ivana	11.11.1863.	Julius i Mimi
71.	332	Kaufman Ignjat	28.11.1863.	Armin i Ivana
72.	333	Spingarn Marko	30.11.1863.	Josip i Josipa
73.	334	Juhn Julka	02.12.1863.	Izidor i Marija
74.	335	Reizer Ružica	05.12.1863.	Mavro i Lili
75.	336	Blau Babetta	19.12.1863.	Antun i Julka
76.	340	Goldstein Karolina	16.04.1864	Josip i Katica
77.	346	Pollak Ružica	09.11.1864.	Salamon i Josipa
78.	347	Preis Sida	10.11.1864.	Ignjat i Josipa
79.	349	Bauer Makso	22.12.1864.	Marko i Therezija
80.	354	Schlesinger Ignjat	16.02.1864.	Henrik i Ružica
81.	358	Spingar Adolf	19.03.1865.	Josip i Josipa
82.	361	Menzer Karolina	16.06.1865.	Edo i Thereza
83.	363	Fuchs Tina	15.08.1865.	Elias i Lecilija
84.	364	Juhn Mavro	28.08.1865.	Izidor i Marija
85.	265	Selinger Lotta	15.09.1865.	Šimun i Ružica
86.	269	Müller Ružica	11.01.1866.	Gabriel i Therezija
87.	270	Schlesinger Drago	25.01.1866.	Henrik i Ružica
88.	272	Kaufmann Julijo	28.02.1866.	Armin i Ivana
89.	273	Müller Ružica	05.03.1866.	Abraham i Fanika
90.	277	Preihs Justina	05.07.1866.	Vatroslav i Josipa
91.	277/b	Fuchs Ružica	05.07.1866.	Elias i Lecilija
92.	281	Menzer Jakov	21.10.1866.	Edo i Thereza
93.	282	Pollak Debora	13.11.1866.	Salomon i Josipa
94.	287	Fuchs Josipa	29.03.1867.	Elias i Lecilija
95.	290	Juhn Marko	10.05.1867.	Izidor i Marija
96.	306	Schlesinger Theresa	23.03.1868.	Henrik i Ružica
97.	309	Menzer Filip	09.04.1868.	Edo i Theresa
98.	312	Fein Kraljica	14.07.1868.	David i Emina
99.	313	Pollak Koloman	14.07.1868.	Salomon i Josipa

100.	314	Goldstein Ignjat	10.08.1868.	Filip i Kata
101.	316	Juhn Josip	18.09.1868.	Izidor i Marija
102.	317	Fuchs Armin	10.10.1868.	Elias i Lecilija
103.	320	Selinger Amalija	24.01.1869.	Viktor i Emilija
104.	325	Blau Ida	07.06.1869.	Antun i Julka
105.	326	Selinger Viktor	18.07.1869.	Henrik i Ružica
106.	328	Fein Alberto	21.10.1869.	David i Emina
107.	336	Haas Ivana	29.01.1870.	Eduardo i Leonora
108.	337	Büchler Sine	24.02.1870.	Jakov i Fanika
109.	338	Preiszl Feliks	07.03.1870.	Ignjat i Josipa
110.	340	Juhn Clara	29.05.1870.	Izidor i Marija
111.	340/b	Pollak Josipa	24.05.1870.	Salomon i Josipa
112.	355	Kaufmann Lotta	10.04.1871.	Armin i Ivana
113.	356	Schlesinger Adolf	31.05.1871.	Henrik i Ružica
114.	359	Spitzer Josip	14.09.1871.	Jakov i Katica
115.	360	Spitzer Josipa	14.09.1871.	Jakov i Katica
116.	362	Juhn Jakov	22.10.1871.	Izidor i Marija
117.	363	Sonnenfeld Lavoslav	11.11.1871.	Adolfo i Fanika
118.	366	Grunberger Josipa	17.01.1872.	Marko i Julka
119.	367	Perl Lavoslav	14.02.1872.	Ignjat i Julka
120.	368	Preiszl Ladislav	08.03.1872.	Ignjat i Josipa
121.	372	Lederer Jeni	05.08.1872.	Sigmund i Ruža
122.	378	Spingarn Mavro	06.12.1872.	Julio i Kraljica
123.	379	Goldstein Josipa	20.12.1872.	Filip i Katica
124.	380	Brichta Edmund	25.12.1872.	Armin i Emma
125.	381	Fein Josip	17.01.1873.	David i Emina
126.	382	Spitzer Armin	30.01.1873.	Jakov i Katica
127.	383	Spitzer Jelena	30.01.1873.	Lavoslav i Fanika
128.	385	Juhn Kalman	07.04.1873.	Izidor i Marija
129.	387	Pollak Milan	13.06.1873.	Salomon i Josipa
130.	391	Schlesinger Hugo	19.07.1873.	Henrik i Ružica
131.	395	Pollak Netti	14.12.1873.	Adolf i Anna
132.	397	Roth Klara	29.01.1874.	Salomon i Kata
133.	399	Brichta Fanika	08.02.1874.	Armin i Emma
134.	401	Sonennfeld Bernardo	03.04.1874.	Adolfo i Ivana
135.	402	Lederer Sida	03.04.1874.	Žiga i Ružica
136.	409	Schlesinger Leonita	21.11.1874.	Henrik i Ružica
137.	413	Freundlich Franjka	31.01.1875.	Ignjat i Leonora
138.	414	Drechsler Ivan	06.02.1875.	Ignjat i Ružica
139.	417	Bek Marko	29.03.1875.	Žiga i Ružica
140.	423	Juhn Katica	07.10.1875.	Izidor i Marija
141.	424	Kohn Fanika	28.10.1875.	Filip i Magdalena
142.	425	Blau Kata	01.01.1876.	Anton i Julka
143.	427	Perl Josip	02.04.1876.	Ignjat i Lecilija
144.	431	Herzog Tereza	07.05.1876.	Ignjat i Ružica
145.	434	Lederer Ida	15.06.1876.	Žiga i Ružica
146.	450	Winter Felix	27.02.1878.	Samuel i Karolina
147.	451	Dorner Franjka	10.04.1878.	Samuel i Marija
148.	455	Goldfinger Dragutin	23.07.1878.	Albert i Pavka
149.	460	Krauss Edo	10.12.1878.	Jakov i Kraljica
150.	461	Kohn Salamon	10.02.1879.	Leopold i Ivana
151.	462	Schorsach Mavro	11.02.1879.	Marko i Sofija
152.	465	Blau Ida	11.06.1879.	Julio i Josipa

153.	479	Kohn Karoline	09.01.1881.	Lavoslav i Ivana (Goldstein)
154.	492	Pollak Leon	27.11.1881.	Mavro i Ružica (Goldstein)
155.	493	Heim Sofija	23.12.1881.	Šišman i Adela (Lassenbacher)
156.	513	Kohn Milka	07.01.1884.	Mavro i Lenka
157.	514	Goldfinger Elsa	10.01.1884.	Alberto i Pavica (Preiss)

Tablica 2.

Iz Matične knjige vjenčanih „Rabinata Orahovica“ (1853. do 1884.)

Redni broj	Broj matice	MLADOŽENJA Mjesto rođenja Zanimanje	Mjesto stanovanja	Starost	MLADA	Mjesto stanovanja	Starost	DATUM VJENČANJA	VJENČA-VATELJ
1.	7	Schefteles Mojsija, Prag, knjigovoda	Vukovar	32	Maria Lederer		17	26. 01. 1853.	Auslander Raliy
2.	8	Singer Josip, Gyömrn, cipelar	Našice	31	Josefa Pollak, Matince	Našice	20	28. 02. 1853.	Auslander Raliy
3.	12	Fuchs Filip, Našice, trgovac	Našice	22	Karolina Wegner	Podgorac	20	1861.	Spitzer
4.	13	John Izidor, Bienz	Našice	27	Maria Sitzer, Podgorac	Podgorac		1862.	Spitzer
5.	16	Domer Samoilo, Našice	Našice	22	Kohn Fanika	Moticina	20	1864	Kaufmann
6.	20	Grünberger Marko	Požega	23	Julia Fuchs		18	1866	Kaufman
7.	24	Spitzer Marko, Našice	Našice	46	Weissmann Babetha, Siklos	Siklos	36	1868	Rosenthal
8.	28	Lederer Žiga, trgovac	Našice	25	Ruža Lederer		20	1871	Roditelji
9.	31	Spitzer Lav, Keszthly	Našice	27	Fanie Kaufmann Batorszek		21	1871	Izrael Deutsch
10.	36	Spiter Leopold, Kestely	Našice	28	Charlotte Sitzer, Podgorac		18	1873	Samuel Spitzer
11.	44	Lowenstein Jakov, kovac		24	Kata Weissmann	Našice	19	1873	Kronberger
12.	45	Hekš Albert, Altrofen	Budapest	28	Babette Eichenbaum	Našice	25		
13.	47	Hautner Leopold, Ostra		23	Ružica Kaufmann, Sapovca	Našice	18	1877	Dr. Spitzer
14.	50	Kohn Lavoslav, trgovac, stolar	Našice	36	Ivana Goldstein	Našice	20	1878	Dr. Spitzer
15.	51	Blau Julio, stražmeštar, Arad	Gradac	28	Josipa Blau	Našice	20	1878	Dr. Spitzer
16.	57	Marco Grünberger, Požega		27	Anna Kolin	Našice	24	1881	Winter
17.	62	Adolf Singer, mlinar	Našice	24	Kaica Klein, Budapest		21	1883	Winter
18.	65	Adolf Schreiber, Zemun		31	Justine Preis	Našice	17	1883	Spitzer
19.	66	Bernhard Šiesinger, trgovac, Sopiye		25	Charlotte Pollak	Našice	16	1883	Winter
20.	67	Mavro Weiss, Sikloš	Sikloš	24	Leonora Kolin, D. Moticina	Našice	19	1883	Winter

Tablica 3.

Iz Matične knjige umrlih „Rabinata Orahovica“ (1858. do 1884.)

Red. broj	Broj matice	Prezime i ime	Godina	Mjesto rođenja	Zvanje	Spol	Dob	Mjesto umora	Mjesto ukopa	Bolest
1.	4	Kraus Helena	14. 06. 1858.	Našice	Dijete trgovca	Ž	3 mj.	Našice	Našice	Fras
2.	5	Schilkof Jakob	18. 05.	Našice	Trgovac	M	60	Našice	Našice	Lungen uhmung
3.	6	Kraus Jakob	22. 05.	Našice	Trgovac	M	39	Našice	Našice	Plućna bolest
4.	7	Müller Salamon	11. 09.	Vesprim	Trgovac	M	58	Našice	Našice	Lungen sucht
5.	8	Beitzer Lavoslav	02. 11.	Martin (kraj Našica)	Dijete krčmara	M	4 dana	Našice	Našice	Lungen wehene
6.	10	Mrtvo rođeno	10. 02. 1859.	Našice	Dijete krčmara	M		Našice	Našice	
7.	15	Spitzer Josipa	22. 05.	Banykas	Žena krojača	Ž	35	Našice	Našice	Groznicah žilah
8.	17	Kraus Mima	09. 09.	Našice	Dijete trgovca	Ž	7	Našice	Našice	Scharlach
9.	19	Ausländer Carlo	10. 08.	Našice	Dijete	M	2 mj.	Našice	Našice	Gohwin entzündung
10.	20	Fuchs Henrik	23. 10.	Našice	Dijete trgovca	M	16 dana	Našice	Našice	Entantung das Zellengewebes
11.	23	Kraus Salamon	28. 11. 1860.	Tab.	Trgovac	M	84	Našice	Našice	Lungen bahm
12.	25	Bauer Max	06. 04. 1865.	Našice	Dijete krčmara	M	3 mj.	Našice	Našice	Uzma plućah
13.	29	Schlesinger Felix	24. 03. 1866.	Bukovice	Dijete	M	2. i 9 mj.	Našice	Našice	Krupe
14.	30	Schlesinger Lina	03. 04.	Bukovice	Dijete	Ž	4. i 9 mj.	Našice	Našice	Krupe
15.	37	Juhn Marko	22. 03. 1867.	Bukovice	Dijete	M	8 mj.	Našice	Našice	
16.	41	Steiner Regina	04. 10.	Gomez	Žena trgovca	Ž	45	Našice	Našice	Preumas
17.	43	Bauer Marko	31. 12.	U Moravskoj	Krčmar	M	50	Vukojevci	Našice	Kap u mozgu
18.	53	Dorner Lavoslav	02. 08. 1868.	Našice	Dijete	M	7 mj.	Motičina	Našice	Bolest želuca
19.	57	Gutmann Ther.	03. 12.	Našice	Udova	Ž	48	Našice	Našice	Tifus
20.	59	Sreis Sida	02. 02. 1869.	Našice	Djevojčica	Ž	4	Našice	Našice	Vodena bolest
21.	66	Büchler Fanny	25. 02. 1870.	Siklos	Supruga trgovca	Ž	34	Našice	Našice	Plućna tuberkuloza
22.	68	Büchler Sine	24. 02.	Našice	Dijete	M	1 dan	Našice	Našice	
23.	69	Kraus Julio	08. 04.	Našice	Trgovac	M	48	Našice	Našice	Lungen tifus

24.	71	Pollak Kalman	10. 05.	Našice	Dijete	M	10 mj.	Našice	Našice	Alzehung
25.	72	Juhn Josip	01. 06.	Našice	Dijete	M	2 mj.	Našice	Našice	
26.	73	Schillinger Netti	12. 09.	Osijek	Udovica	Ž	46	Našice	Našice	Lungen Hohmung
27.	77	Schönfeld Kali	06. 12.	Našice	Udovica	Ž	74	Našice	Našice	Starost
28.	79	Roth Bernhard	05. 05. 1871.	Črnašnak	Dijete	M	2	Keršinci	Našice	
29.	81	Büchler Salie	23. 12.	Našice	Dijete	Ž	1	Našice	Našice	
30.	82	Juhn Jakob	02. 01. 1872.	Našice	Dijete	M	2 mj.	Našice	Našice	Darm frocisen
31.	83	Kaufman Herman	25. 01.	Banykad	Trgovac	M	36	Našice	Našice	Lungen entzündung
32.	84	Müller Julijo	08. 01.	Našice	Dječak	M	14	Martin	Našice	Tifus
33.	85	Pichler Jakob	24. 02.	Našice	Brantwein brena	M	42	Našice	Našice	
34.	86	Sladky Sal	05. 03.	Bunzlau	Trgovac	M	87	Šaptinovci	Našice	Starost
35.	87	Siter Katharina	12. 03.	Kaptol	Supruga trgovca	Ž	57	Našice	Našice	Tuberkuloza
36.	88	Kaufmann Lotti	26. 08.	Našice	Dijete	Ž	4 mj.	Našice	Našice	Groznica
37.	90	Spitzer Josefina	25. 12.	Našice	Dijete	Ž	2 mj.	Našice	Našice	Groznica
38.	91	Bruchta Edmund	18. 01. 1873.	Našice	Dijete	M	25 dana	Našice	Našice	Fras
39.	94	Spitzer Helena	26. 02.	Našice	Dijete	Ž	28 dana	Našice	Našice	Fras
40.	95	Spitzer Fanni	25. 03.	Somberg	Supruga trgovca	Ž	23	Našice	Našice	Trbuh
41.	97	Pollak Emil	07. 08.	Našice	Dijete	M	25 dana	Našice	Našice	Fras
42.	98	Blau Sola	23. 09.	Našice	Dijete	Ž	4	Našice	Našice	
43.	103	Fischer Julie	07. 03. 1874.	Milnice	Udova	Ž	69	Našice	Našice	Sušica
44.	104	Both Klara	18. 05.	Našice	Dijete	Ž	3mj.	Našice	Našice	Žar utrobe
45.	105	Štesinger Izidor	06. 06.	Našice	Dijete	M	9	Našice	Našice	
46.	106	Lederer Sida	14. 06.	Našice	Dijete	Ž	2 mj.	Našice	Našice	Fras
47.	107	Juhn Katha	29. 08.	Našice	Dijete	Ž	2 mj.	Našice	Našice	Fras
48.	109	Porges Hugo	03. 04. 1875.	Našice	Dijete	M	21 dan	Našice	Našice	Fras
49.	111	Juhn Juda	07. 06.	Bizenc Morava		M	80	Našice	Našice	Slabost
50.	112	Somberg Karolina	09. 06.	Našice		M	21	Našice	Našice	Žar pluća
51.	113	Lederer Mar	09. 06.	Našice	Dijete	M	3 dana	Našice	Našice	Fras
52.	118	Pollak Julio	30. 11. 1876.	Šaptinovac	Dijete	M	4	Našice	Našice	Škrlet
53.	119	Kohn Salamon	06. 12.	Surany	Trgovac	M	75	Našice	Našice	Slabost
54.	125	Blau Drag.	12. 10. 1877.	Našice		M	22	Našice	Našice	Zehrfieber
55.	126	Sichbaum Mavro	02. 06.	Našice	Sin liječnika	M	22	Vukovar	Vukovar	Plenritis
56.	127	Sonenfeld Fanika	22. 08.	Našice	Žena trgovca	Ž	36	Našice	Našice	

57.	132	Müller Marko	28. 08. 1863.	Našice		M	4 mj.	Našice	Našice	Fras
58.	133	Bauer Josip	12. 09.	Našice		M	3	Našice	Našice	Fras
59.	134	Müller Lavoslav	30. 09.	Našice		M	2 mj.	Našice	Našice	Entzunsung
60.	137	Springer Marko	11. 12.	Našice		M	12 dana	Našice	Našice	Fras
61.	136	Kessler Lotti	10. 12.	Našice		Ž	32	Breznica	Našice	Rieperal fiebers
62.	140	Eichbaum Lotti	11. 08. 1864.	Našice		Ž	36	Našice	Našice	Lungen
63.	145	Kraus Jakov	26. 04.	Djakovo	Trgovac	M	27	Našice	Našice	Žar pluća
64.	146	Grossman Jakov	18. 05.	Djakovo	Trgovac	M	89	Našice	Našice	Slabost
65.	147	Müller Gabro	01. 06. 1879.	Našice	Trgovac	M	56	Martin	Našice	Krvotok
66.	148	Goldstein Karolina	19. 03. 1880.	Našice	Kći trgovca	Ž	16	Našice	Našice	Kap na mozgu
67.	149	Fischer Salomon	23. 03.	Kućan u Ugarskoj	Trgovac	M	78	Našice	Našice	Slabost
68.	156	Josipa Pollak	23. 12. 1881.	Našice	Udova trgovca	Ž	79	Našice	Našice	Slabost
69.	161	Alekssander Krauss	24. 03. 1882.	Našice	Knjigovoda	M	22	Bolnica Osijek		Tuberkuloza
70.	164	Josef Singer	06. 07.	Ugarska		M	54	Našice	Našice	
71.	165	Josefina Pollak	20. 08.	Osijek	Supruga trgovca	Ž	39	Našice	Našice	
72.	166	Salika Sonenssein	08. 09.	Neuzoljan	Supruga trgovca	Ž	42	Našice	Našice	Udar mozga
73.	167	Katica Slezinger	10. 09.	Našice	Udova	Ž	76	Našice	Našice	Slabost
74.	169	Emma Heim	20. 12.	Našice	Dijete	Ž	4	Našice	Našice	Izljev krvi
75.	173	Helen Somberg	15. 10. 1883.	Varoš	Supruga trgovca	Ž	66	Našice	Našice	Upala pluća

Zaključak

Demografska kretanja židovskog stanovništva trgovišta Našica, koja su praćena podacima iz matičnih knjiga „Rabinata Orahovica“ i popisa stanovništva u Habsburškoj Monarhiji, istodobna su s modernizacijskim procesima u Hrvatskoj u 19. i na početku 20. stoljeća. U to doba u Hrvatsku Židovi dolaze uglavnom iz Mađarske privučeni manjom konkurencijom trgovačkog kapitala. To je bio njihov osnovni poticaj naseljavanju, odnosno iseljavanju iz Mađarske i drugih zemalja Habsburške, odnosno Austro-Ugarske, Monarhije. Brojnost židovske zajednice u Našicama u 19. i 20. stoljeću bila je uvjetovana upravo imigracijom. To dokazuju popisi stanovništva, a isto tako i podaci iz matičnih knjiga „Rabinata Orahovica“, koji prikazuju puno manji prirodni prirast stanovništva od stvarnog povećanja. Tijekom tog razdoblja Židovi su sudjelovali u izgradnji željezničke pruge prema Virovitici, a za Našice je od jednake važnosti njihova graditeljska uloga prilikom izgradnje ceste prema Požegi preko Krndije. Razdoblje pune imigracije Židova u Našice poklapa se s 1873. godinom kada Židovi u Hrvatskoj dobivaju puna politička prava. No, ta se imigracija postupno smanjuje sudeći po popisima stanovništva iz 1900. i 1910. godine.

Summary

DEMOGRAPHIC TRENDS REGARDING THE JEWISH POPULATION IN THE NASICE DISTRICT IN THE 19TH AND AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

(contribution to the investigation of the history of Jews in Našice)

Demographic trends as they pertain to Jews in Našice were analysed on the basis of Main Registers „Rabinata Orahovica" and of the census of the Habsburg Monarchy. Their presence was noted at the time of modernization processes that took place in Croatia in the 19th and at the beginning of the 20th century. Jews then started migrating into Croatia from Hungary drawn by the lesser competition of the trading capital. That was their primary impetus for settling in Croatia, i.e. for moving out of Hungary and other countries of the Habsburg , i.e. Austro-Hungarian Monarchy. The size of the Jewish community in Našice in the 19th and 20th century was a direct consequence of immigration. Jewish immigration into Našice reaches its peak in 1873, when Jews in Croatia gained full political rights. However, this immigration trend gradually declined, judging by the census from 1900 and from 1910.

(prijevod sažetka: Gabrijela Buljan)

Key words: Jews, Našice (district), demography, 19th century and early 20th century.